

Сацыяльная дапамога

Марына Загорская

Што да аказання сацыяльнай падтрымкі маламаёмным грамадзянам Беларусі, то тут сытуацыя ўнікальная. Нават у найбагацейшых краінах сьвету дзяржаўнай падтрымкай карыстаюцца толькі 7–12% грамадзянаў. У нашай жа краіне 40–43% насельніцтва мае права, згодна з ацэнкай Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, на атрыманьне сацыяльнай дапамогі.

Пры гэтым сацыяльная падтрымка настолькі раздробленая, што сярэдняя велічыня сацыяльнага трансфэрту складала ў 2003 г. усяго 6 тыс. рублёў (прыблізна 3 даляры ЗША) у месяц. (Толькі ў асобных выпадках «грашовы» памер ільготаў і дапамогаў у 2003 г. мог перавышаць 100 тыс. рублёў (прыблізна 50 даляраў ЗША) на чалавека.) У выніку выдаткі на фінансаваньне сацыяльнай сфэры застаюцца высокімі, а яе значнасьць для той часткі насельніцтва, якая фармальна мае права на атрыманьне падтрымкі, – мізэрнай.

Да таго ж сыстэма сацыяльнай абароны насельніцтва Беларусі «размытая»: яна спалучае ў сабе як агульныя сацыяльныя трансфэрты, ільготы для розных катэгорыяў работнікаў і пэнсіянэраў, так і субсыды на тавары і паслугі праз устанавленьне гранічнага індэксу цэнаў. Не існуе таксама і ўпарадкаванай, абгрунтаванай сыстэмы ільготаў. Паводле Міністэрства працы і сацыяльнай абароны, у краіне дзеюць каля 300 відаў ільготаў для розных катэгорыяў фізычных асобаў.

У выніку падобная сыстэма часта аказваецца няздольнай вырашыць праблему пераразьмеркаваньня рэсурсаў на карысьць тых грамадзянаў, якія маюць рэальную патрэбу ў дапамозе. Да таго ж яна кладзецца празьмерным цяжарам на бюджэт і вытворча-фінансавую сыстэму і прывучае насельніцтва да ўтрыманства.

Асобны артыкул «сацыяльных» выдаткаў – чарнобыльскія ільготы. На дзяржаўную праграму ліквідацыі наступстваў Чарнобылю выдаткоўваецца 6% бюджэту (на працягу апошніх 3 гадоў – 381,8 млрд. рублёў). Каля 70% зь іх ідзе на забесьпячэньне сацыяльнай дапамогі насельніцтву. Цяпер дзяржава паставіла задачу, каб у забруджаных раёнах людзі самі зараблялі сабе на жыцьцё.

Але для перапрафілявання гаспадарак на вырошчванне сельскагаспадарчых культураў, якія не назапашваюць радзьяцю, ці на жывёлагадоўлю таксама патрэбныя немалыя грошы, перадусім – на тэхнічнае пераабсталяванне. Праграма, аднак, гэтай праблемы не вырашае.

Улічваючы агульную сытуацыю пагаршэння сацыяльнага забеспячэння, урад распрацаваў сыстэму адраснай сацыяльнай дапамогі, аказанне якой практыкуецца з 2001 г. Права на яе атрымалі традыцыйна «слабыя» катэгорыі насельніцтва – шматдзетныя і няпоўныя сем’і, адзінотныя пэнсіянэры, інваліды. За 2 гады адрасную дапамогу атрымалі больш за 278 тыс. грамадзянаў, ці 1,6% насельніцтва краіны. Між тым рэальную патрэбу ў аказанні адраснай дапамогі мае больш адсотак насельніцтва (параўнай з адсоткам насельніцтва, якому аказваецца сацыяльная дапамога ў развітых краінах – 7–12%). А сам памер адраснай сацыяльнай дапамогі робіцца ўсё больш несувымерным рэальным патрэбам малазабясьпечаных грамадзянаў і іх сем’яў.

Папошнім часам у краіне адбылося частковае пераўтварэнне сацыяльнай сферы: скарачаныя колькасць ільготнікаў і пералік ільготаў. Памалу ўводзіцца адрасная сацыяльная дапамога. Для ўпарадкавання яе размеркавання Прэзідыюм Рады Міністраў прыняў пастанову «Аб сыстэме дзяржаўнай адраснай сацыяльнай падтрымкі», накіраваную на стварэнне сыстэмы адраснай дапамогі. Але з другога боку, зрабіўшы спробу рэарганізацыі сыстэмы ільготаў, дзяржава ня мае рэсурсаў для стварэння эфектыўнай сацыяльнай абароны насельніцтва. Гэта немагчыма без сыстэмных макраэканамічных рэформаў.

Прапанаваныя на пачатку 2003 г. захады для ўпарадкавання сыстэмы сацыяльнай дапамогі (развіццё сыстэмы адраснай сацыяльнай дапамогі) дазваляць скараціць выдаткі дзяржавы, але кардынальна ня вырашаць праблемаў грамадзянаў, якія маюць патрэбу ў дапамозе. Згодна з ацэнкай Міністэрства працы і сацыяльнай абароны людзей, якія маюць права на адрасную сацыяльную дапамогу ў адпаведнасці з распрацаваным «Палажэннем аб парадку і ўмовах надання дзяржаўнай адраснай сацыяльнай дапамогі», налічваецца 694 700 чалавек, альбо 7% насельніцтва. Але ўрад устанаўлівае вельмі нізкую рысу галечы: бедным будзе афіцыйна лічыцца чалавек, які зарабляе ў месяц менш за 60%

ад 44 даляраў ЗША. Урад гарантуе даплату да ўстаноўленай сумы на працягу паўгоду, як у грашовай, так і ў натуральнай форме. Вызваленныя сродкі паранейшаму будуць размяркоўвацца бязь ведама падаткаплатнікаў. Якая іх частка пойдзе беспасярэдне на сацыяльную дапамогу, невядома.

Частковыя захаванні для змянення разьмеркаваньня сацыяльнай дапамогі, захаваньне старой, хаця і ўрэзанай сыстэмы ільготаў, адцягваюць яе крах, але не вырашаюць праблему ў аснове.

Пэнсійнае забесьпячэньне

Марына Загорская

Паводле Закону «Аб пэнсійным забесьпячэньні», прынятага яшчэ ў 1993 г., у Беларусі ўстаноўленыя два віды пэнсіяў: працоўныя і сацыяльныя. Абодва яны ёсьць дзяржаўнымі. Асноўны від працоўнай пэнсіі – узроставая пэнсія. Яе атрымліваюць больш за 80% пэнсіянераў. Усяго ў Беларусі больш чым 2,6 млн. пэнсіянераў (26% насельніцтва). Згодна з законам, мужчыны могуць выходзіць на пэнсію ў 60 гадоў (пры стажы працы, ня меншым за 25 гадоў), жанчыны – у 55 гадоў (пры стажы працы, ня меншым за 20 гадоў). Апроч таго, заканадаўча вызначана больш за 20 падставаў прызначэньня датэрміновых пэнсіяў на 5–10 і болей гадоў раней дасягненьня агульнаўстаноўленага пэнсійнага веку. Памер пэнсіі вылічаецца на аснове сярэдняга заробку за 5 гадоў максымальнага заробку на працягу апошніх 15 гадоў. Непрацаздольным грамадзянам, якія ня маюць права на працоўную пэнсію (інваліды, дзеці ў выпадку страты карміцеля), прызначаецца сацыяльная пэнсія.

Пэнсійная сыстэма ў Беларусі дзейнічае на разьмеркавальнай аснове, на прынцыпах салідарнасьці і бягучага фінансаваньня. Крыніцы фінансаваньня працоўных пэнсіяў – страхавыя ўнёскі наймальнікаў – складаюць 35% фонду аплаты працы, саміх работнікаў – 1% індывідуальнага заробку.

Пэнсійнае забесьпячэньне вайскоўцаў, службоўцаў органаў унутраных справаў, дзяржаўных службоўцаў, асобаў, што пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, а таксама асобаў, якія атрымліваюць сацыяльныя пэнсіі, ідзе за кошт сродкаў дзяржаўнага бюджэту.